Utlåtande om utredningen av krävande särskilt stöd inom yrkesutbildningen

Ärende: VN/27635/2025

Inlämnat via **e-tjänsten utlåtande.fi** 17.11.2026

Förslag 1. Inkludering och jämlikhet stärks inom yrkesutbildningen

FDUV understöder att inkludering och jämlikhet stärks inom yrkesutbildningen.

Jämlikhet, delaktighet och inkludering bör lyftas tydligare fram i målen och styrdokumenten för yrkesutbildningen. Yrkesutbildningen behöver utgå från en helhetssyn på den studerande och ska stöda personlig utveckling och delaktighet.

För att inkluderingen ska förverkligas i praktiken behövs tillräckliga resurser, tillgängliga lärmiljöer och individuellt stöd. Inklusion ska inte ses som en sparåtgärd som leder till en minskning av skräddarsydda lösningar eller minskat specialkunnande.

Förslag 2. Utbildningsvägarna för elever som behöver krävande särskilt stöd förtydligas och utbildningen som handleder för arbete och ett självständigt liv (TELMA) utvecklas så att den handleder för ett självständigt liv

Enligt FDUV behöver man förtydliga och utveckla utbildningsstigarna för studerande som behöver krävande särskilt stöd. Det är samtidigt viktigt att utbildningsstigarna är tillräckligt flexibla och beaktar de studerandes individuella behov och utvecklingsmöjligheter. FDUV betonar att valet av utbildning alltid ska utgå från den studerandes individuella förutsättningar, intressen och önskemål. En intellektuell funktionsnedsättning får inte i sig leda till att en studerande automatiskt hänvisas till något särskilt utbildningsalternativ framom ett annat.

FDUV ser en risk med alltför kategoriska utbildningsstigar. Enligt utredningen ska TELMA i första hand rikta sig till elever enligt verksamhetsområde och leda till ett självständigt liv, dag- och arbetsverksamhet eller fortsatta studier. Yrkesutbildning med krävande särskilt stöd ska leda till arbetsliv eller högskolestudier. I praktiken är många studerandes utbildningsstigar och behov mer varierande än så.

FDUV betonar att utbildningssystemet behöver beakta individuella behov och möjlighet till övergångar mellan olika utbildningsformer. Det ska vara möjligt att byta utbildningsform när den studerandes behov, kunnande eller livssituation förändras. Dessutom är det möjligt att en studerande i grundskolan har studerat både

FDUV
Nordenskiöldsgatan 18 A, FI-00250 Helsingfors
09 434 23 60 | fduv@fduv.fi
Storalånggatan 60, FI-65100 Vasa
06 319 56 52 | fduv.vasa@fduv.fi

enligt verksamhetsområde och individuell läroplan, vilket är något som utbildningsstigarna på andra stadiet behöver beakta.

FDUV vill dessutom lyfta fram att målsättningarna för arbete och sysselsättning inte ska förstås alltför snävt. Flera av de personer med intellektuell funktionsnedsättning som har arbete med lön kombinerar i praktiken lönarbetet med deltagande i arbetsverksamhet under olika skeden av livet. Utbildningsstiggarna behöver därför stöda och förbereda för olika former av sysselsättning i framtiden, vilket även framtidens TELMA-utbildning behöver beakta. Därför är det viktigt att även arbete ingår i TELMA-utbildningen i framtiden. Dessutom behöver utbildningarna stöda möjligheten till utveckling och livslångt lärande.

FDUV understöder inte att ansvaret för TELMA-utbildningen överförs till grundskolan eller ordnas i anslutning till den. Även unga med intellektuell funktionsnedsättning, inklusive de som har omfattande stödbehov, ska ha rätt till att studera på andra stadiet på samma sätt som sina jämnåriga. Deras tid i grundskolemiljö ska inte heller förlängas. Utbildningen på andra stadiet ska stödja ungdomarnas självständighet, delaktighet och övergången till vuxenlivet. Samtidigt är det viktigt att säkerställa att TELMA-utbildningen kan ordnas så nära den studerandes hemort som möjligt.

Förslag 3. Antalet tillstånd att anordna examensutbildningar för elever som behöver krävande särskilt stöd samt antalet tillstånd att ordna HUX-utbildningar ökas

-

Förslag 4. Svenskspråkiga utbildningar för elever som behöver krävande särskilt stöd stärks

Nej FDUV välkomnar att utredningen identifierar bristerna i den svenskspråkiga utbildningen för studerande i behov av krävande särskilt stöd. Den svenskspråkiga utbildningen behöver stärkas och utvecklas så att de språkliga rättigheterna kan förverkligas i praktiken.

Det är positivt att behovet av fler utbildningsmöjligheter på svenska och bättre regional tillgänglighet uppmärksammas i utredningen. Det är frågor som FDUV ofta får respons på från svenskspråkiga med intellektuell funktionsnedsättning och deras familjer.

FDUV vill särskilt lyfta fram följande synpunkter gällande förslagen på att stärka den svenskspråkiga utbildningen:

1. Tillgången till svenskspråkig utbildning måste förbättras

- Utbildning med krävande särskilt stöd ska finnas nära den studerandes hemort, men utan att det svenskspråkiga och specialpedagogiska kunnandet urholkas.

- Antalet svenskspråkiga utbildningsplatser behöver öka, särskilt i södra Finland, eftersom avstånden för svenskspråkiga studerande är långa och begränsar möjlighet att delta i utbildningen som motsvarar deras individuella behov.
- Utbildningsutbudet behöver breddas så att studerande får verkliga valmöjligheter gällande yrkesutbildningen med krävande särskilt stöd.
- Rätten till utbildning på svenska måste tryggas i praktiken. Utredningen visar att cirka en tredjedel av de svenskspråkiga studerande inom krävande särskilt stöd studerar på finska. Det behövs en närmare analys av varför de studerar på finska och om det hänger ihop med det svenskspråkiga utbildningsutbudet. Denna analys är viktig för att den svenskspråkiga utbildningen ska kunna utvecklas så att den bättre motsvarar behoven.

2. Svenskspråkig kompetens får inte splittras

- Utredningen föreslår bl.a. att flera utbildningslov eller digitala samarbetsmodeller tas i bruk.
- FDUV ser en risk i att den svenskspråkiga specialpedagogiska kompetensen splittras mellan flera aktörer. Det är viktigt att det även i framtiden finns en svenskspråkig utbildningsanordnare för krävande särskilt stöd med tillräcklig specialpedagogisk kompetens och erfarenhet av målgruppen samt att undervisnignen ordnas som närundervisning. Samtidigt är det viktigt att stärka de allmänna yrkesskolornas möjligheter att inkludera studerande med behov av krävande särskilt stöd och utveckla samarbete mellan de svenskspråkiga utbildningsanordnarna.

3. Svenskspråkig utbildning förutsätter enspråkigt svenska lärmiljöer

- FDUV understöder inte förslaget att bredda det svenskspråkiga utbildningsutbudet genom tvåspråkiga lösningar. Brist på resurser får inte leda till att rätten till utbildning på svenska urholkas.
- För svenskspråkiga med intellektuell funktionsnedsättning är det särskilt viktigt att undervisning, handledning, social gemenskap och vardaglig kommunikation sker på det egna modersmålet svenska och vid behov med hjälp av alternativ och kompletterande kommunikation.
- FDUV anser att rätten till utbildning på svenska bäst tryggas genom så enspråkigt svenska lärmiljöer som möjligt, där de studerande får undersvisning på svenska samt kan kommunicera och bli förstådda på sitt eget modersmål svenska.
- Social- och hälsovårdsutskottet har i sitt betänkande om vårdreformen (ShUB 16/2021 rd) konstaterat följande gällande tjänster på svenska: ”Utskottet anser att servicen för svenskspråkiga personer med funktionsnedsättning bäst tryggas om den ordnas i en så enspråkigt svensk miljö som möjligt”. FDUV anser att samma utgångspunkt gäller för utbildning på svenska.

4. Det behövs konkreta åtgärder för att stärka den svenskspråkiga utbildningen

- FDUV välkomnar att utredningen lyfter fram behovet av att stärka den svenskspråkiga utbildningen, inklusive tillgången till svenskspråkiga läromedel, men förslagen behöver konkretiseras.
- Det behövs tydliga mål, tillräcklig finansiering och en gemensam lägesbild för att den svenskspråkiga utbildningen med krävande särskilt stöd ska kunna utvecklas för att bättre svara på de svenkspråkiga studerandes behov och önskemål.

Förslag 5. För utveckling, styrning och tillhandahållande av konsultation när det gäller stödet för lärande skapas en nationell handlingsmodell

FDUV förhåller sig försiktigt positivt till förslaget om en nationell handlingsmodell samt bildandet av ett nationellt kunskaps- och stödcenter. Det är viktigt att handlingsplanen beaktar dubbelminoritetens behov och sårbara ställning, samt att centret erbjuder stöd, handledning och kompetensutveckling även på svenska.

Förslag 6. Finansieringssystemet för krävande särskilt stöd utvecklas

-

Förslag 7. Myndighetssamarbetet utvecklas i övergångsskeden och förfaringssätten förenhetligas i olika regioner

FDUV understöder att myndighetssamarbetet utvecklas i övergångsskedena, eftersom de studerande behöver stöd i övergången till vuxenlivet. Familjerna till ungdomar med intellektuell funktionsnedsättning bär ofta ett stort ansvar för att få övergången till vuxenlivet ska fungera och för att ungdomarna ska få det stöd de behöver. Bättre samarbete mellan myndigheterna kan minska familjernas belastning och bidra till att rätt stöd ges i rätt tid.

Samarbetet mellan utbildningsanordnare och välfärdsområden kring övergången från andra stadiet varierar idag mellan regionerna. Gemensamma riktlinjer behövs för att säkerställa jämlika och smidiga övergångar. För att stöda övergångarna till meningsfull sysselsättning, arbete och flytt till ett eget hem behövs ett nära samarbete mellan utbildningsanordnare, välfärdsområden, den studerande och hens familj.

Välfärdsområdenas arbetslivstränare bör involveras redan under studietiden, till exempel i samband med praktikperioder. I dag är detta inte möjligt i alla välfärdsområden. Ett exempel på god praxis är att socialarbetaren i god tid under det sista studieåret sammankallar den studerande, familjen, utbildningsanordnaren och andra relevanta aktörer från välfärdsområdet för att tillsammans planera tiden efter examen.

Stärkt samarbete behövs också under själva studierna. För att studierna ska kunna genomföras som planerat är det viktigt att servicehelheten runt den svenskspråkiga personen med intellektuell funktionsnedsättning (ev. resor, internat, boende, fritid mm) fungerar.

Övriga kommentarer

FDUV tackar för möjligheten att avge ett utlåtande. FDUV är en riksomfattande intresseorganisation för svenskspråkiga personer med intellektuell eller liknande funktionsnedsättning (IF) och deras anhöriga. Till förbundet hör tio lokala DUV-föreningar bestående av personer med IF och deras anhöriga samt Steg för Steg, föreningen för och med svenskspråkiga personer med intellektuell funktionsnedsättning. FDUV har ca 2930 medlemmar, men betjänar närmare 5000 personer runt om i Svenskfinland.

Helsingfors, 17.11.2026

Annette Tallberg-Haahtela
verksamhetsledare

Vanessa Westerlund
sakkunnig inom påverkansarbete